

Gedragscode natuurbeheer

2016-2021

Gedragcode natuurbeheer 2016-2021

Een uitgave van de Vereniging van Bos- en
Natuurterreineigenaren (VBNE)
Princenhof Park 9
3972 NG Driebergen
0343-745250

internet: www.vbne.nl
e-mail: info@vbne.nl

De VBNE heeft als doel het professioneel beheer van haar leden te ondersteunen. LandschappenNL, de Federatie Particulier Grondbezit, het Rijksvastgoedbedrijf, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Natuurnetwerk Gemeenten zijn lid van de VBNE.

De Gedragcode natuurbeheer 2016-2021 is opgesteld door de VBNE met medewerking van de Unie van Bosgroepen en goedgekeurd door de staatssecretaris van Economische Zaken op 19 december 2016.

Vormgeving: Ocelot Ontwerp

Druk: Flyeralarm

Foto's: Staatsbosbeheer/ Aaldrik Pot (omslag, pag. 7, 16 en 24), Thijmen van Heerde (pag. 4), Jeroen Scheelings (pag. 8), Mark van Els (pag. 15), Berco Hoegen (pag. 26), Janneke de Groot (pag. 30) en Hans van Heiningen (pag. 34).

Overige foto's: Jan Polman (pag. 18); Joost Vogels (pag. 20 en 32); Brand Timmer (pag. 22); Nationale Beeldbank/Ron Zoetewij (pag. 28).

Alhoewel deze publicatie met grote zorg is samengesteld aanvaardt samenstellers en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten in deze brochure.

Gedragscode natuurbeheer 2016-2021

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Uitgangspunten	6
3	Reikwijdte	8
4	Toepassing	9
5	Afwijken	10
6	Begrippen	11
7	Algemene maatregelen	13
8	Natuurkalenders	15
	I. Begrazen van natuurterreinen	16
	II. Omzagen en afzetten van houtige beplantingen	18
	III. Plaggen, chopperen, maaien en strooisel vegen van heide	20
	IV. Branden van heide	22
	V. Beheer van weidevogelgrasland	24
	VI. Beheer van bijzondere gras- en hooilanden	26
	VII. Maaien van rietland	28
	VIII. Schonen en baggeren van poelen en waterlopen	30
	IX. Akkerwerkzaamheden	32
	X. Onderhoud van gebouwen en bouwwerken	34
	Bijlage 1 Wettelijk kader	36
	Bijlage 2 Checklist natuurbeheer	38
	Bijlage 3 Goedkeuringsbesluit Gedragscode Natuurbeheer	43

1 Inleiding

De eerste Gedragscode natuurbeheer is opgesteld door het Bosschap met medewerking van Staatsbosbeheer, SBNL, Natuurmonumenten, De Landschappen, de Federatie Particulier Grondbezit en anderen.

De Gedragscode natuurbeheer is geen wetgeving, maar is wel een op de wet gebaseerd hulpmiddel waarmee beheerders van natuur reguliere werkzaamheden kunnen uitvoeren zonder in strijd te handelen met de Flora- en faunawet.

Naar aanleiding van de evaluatie van de eerste gedragscode natuurbeheer heeft de Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE) als nieuwe eigenaar van de Gedragscode natuurbeheer, de Gedragscode natuurbeheer herzien, zodat deze eenvoudiger wordt in het gebruik. Deze herziene Gedragscode natuurbeheer is op 19 december 2016 goedgekeurd door de staatssecretaris van Economische Zaken voor vijf jaar. De tekst van dit besluit is opgenomen in bijlage 3.

Deze gedragscode is opgesteld en goedgekeurd onder de werking van de Flora- en faunawet. Vanaf 1 januari 2017 is deze wet niet meer in werking. In plaats daarvan geldt de Wet natuurbescherming. Op grond van het overgangsrecht in de Wet natuurbescherming geldt dat de verbodsbepalingen in die wet niet van toepassing zijn op handelingen die

aantoonbaar plaatsvinden overeenkomstig een 'Flora- en faunawetgedragscode', voor zover die handelingen door toepassing van die gedragscode ook onder de Flora- en faunawet waren vrijgesteld van de overeenkomstige verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet.

Conclusie: ook vanaf 1 januari 2017 kan nog worden gewerkt met een 'Flora- en faunawet gedragscode' zoals de voorliggende.

De VBNE organiseert jaarlijks bijeenkomsten om de praktische uitvoering van de Gedragscode Natuurbeheer met de gebruikers ervan te bespreken en om eventuele knelpunten te signaleren die van belang kunnen zijn bij een volgende herziening.

2 Uitgangspunten

Voor goed begrip van de Gedragscode natuurbeheer is het van belang om enkele uitgangspunten, die bij het opstellen daarvan een rol hebben gespeeld, toe te lichten.

Belang voor natuurterreineigenaren

Natuurbeheer door professionele organisaties is gebaseerd op hun doelstellingen en begint met het maken van consistente en landschap-ecologisch verantwoorde keuzes over de natuurdoelen voor een gebied. In het verlengde van die doelen zal de beheerder keuzes maken over de uit te voeren maatregelen.

Bij het uitvoeren van reguliere maatregelen heeft een beheerder vaak te maken met de aanwezigheid van zwaarder beschermde plant- en diersoorten. Door het uitvoeren van zulke maatregelen kunnen exemplaren van deze zwaarder beschermde soorten worden verstoord of beschadigd, terwijl het voor duurzame instandhouding van de juiste habitat voor die soorten juist noodzakelijk kan zijn om die maatregelen te nemen. Door bij het reguliere beheer te werken volgens de Gedragscode natuurbeheer wordt optimaal voldaan aan zowel de belangen van duurzame instandhouding van habitats, als aan de belangen van bescherming van individuele exemplaren van soorten. Door met de Gedragscode natuurbeheer te werken voorkomt de beheerder bovendien dat hij in strijd met de Flora- en faunawet handelt.

Behoud habitat staat voorop

Het is niet mogelijk om soorten in stand te houden wanneer de habitats van die soorten niet in stand worden gehouden. Dit kan worden geïllustreerd met een voorbeeld:

► *Om een dotterbloemhooiland in stand te houden en om te voorkomen dat een verschuiving naar een ander type natuur optreedt, moet zo'n hooiland in de zomer worden gemaaid. Maar op dat moment kan daar een individu van een zwaarder beschermde soort aanwezig zijn, bijvoorbeeld een ringslang. In zo'n geval is de instandhouding en ontwikkeling van het grasland-habitat - en daarmee het uitvoeren van de maatregel - belangrijker dan het behoud van het specifieke individu. Zonder habitat zal immers de soort ter plaatse niet kunnen voortbestaan.*

De opstellers van de Gedragscode natuurbeheer hebben daarom het belang van de instandhouding of versterking van een bepaald type natuur (habitat) in beginsel voorop gesteld. De Gedragscode natuurbeheer stelt echter wel zodanige voorwaarden aan de uitvoering van zulke maatregelen, dat populaties van soorten geen onaanvaardbaar schade kunnen oplopen.

Professionele beheerders gaan verder

De Gedragscode natuurbeheer beschrijft de basisvoorwaarden die nodig zijn om maatregelen zodanig zorgvuldig uit te voeren dat zwaarder beschermde soorten daarbij niet geschaad worden, althans dat eventuele schade aan zwaarder beschermde soorten tot een minimum beperkt blijft. Vaak zal een professionele natuurbeheerder in zijn voorzorg echter verder gaan dan volgens de Gedragscode natuurbeheer nodig is. Ook dit kan met een voorbeeld worden verduidelijkt:

► *In de Gedragscode natuurbeheer is bij de natuurkalender voor het beheer van weidevogelgrasland aangegeven dat er gemaaid kan worden in het broedseizoen, mits de nesten en de kuikens ontzien worden. Uiteraard is het nóg beter om in het broedseizoen volledige rust te garanderen voor de weidevogels. Bij de meeste terreinbeheerdersorganisaties is het dan ook gebruikelijk dat waar mogelijk geen werkzaamheden in het broedseizoen worden uitgevoerd.*

Flexibiliteit

In de Gedragscode natuurbeheer is niet beschreven wat het optimale beheer is voor een soort of soortgroep. Daarvoor is de Gedragscode natuurbeheer niet geschikt, omdat optimaal beheer soort- en gebiedspecifiek maatwerk vereist. Optimaal beheer wordt doorgaans beschreven in beheerplannen en leefgebiedplannen.

Het is een bewuste keuze van de opstellers om in de Gedragscode natuurbeheer voldoende ruimte te geven aan de beheerder om maatregelen waar mogelijk naar vrijheid in te richten en uit te voeren. Deze flexibiliteit is noodzakelijk om het natuurbeheer op een optimale manier te kunnen uitvoeren en in te kunnen spelen op de specifieke omstandigheden ter plaatse. Er dan is dan ook naar gestreefd het aantal voorwaarden niet groter dan nodig te maken. Het staat de beheerder bij de uitvoering van natuurbeheer uiteraard vrij om verder te gaan dan wat de Gedragscode natuurbeheer voorschrijft.

3 Reikwijdte

De Gedragscode natuurbeheer geeft regels voor de planning en de uitvoering van natuurbeheermaatregelen en geldt voor heel Nederland. Wanneer een natuurbeheerder deze regels volgt, zullen mogelijk negatieve effecten van de werkzaamheden voor de te beschermen soorten beperkt blijven. Er geldt dan een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet en de beheerder hoeft géén ontheffing aan te vragen.

Wanneer sprake is van grootschalige ingrepen die erop zijn gericht om knelpunten in het

systeem op te heffen en biotoopontwikkeling mogelijk te maken, zal er vaak sprake zijn van inrichtings- en/of herstelmaatregelen. Voor zulke maatregelen geldt géén vrijstelling op basis van de Gedragscode natuurbeheer. In deze gevallen moet de beheerder wél een Flora- en faunawet ontheffing aanvragen. Overigens is zo'n ontheffing niet nodig wanneer er geen (zwaarder) beschermde soorten (zie stroomdiagram op pagina 9) in het gebied aanwezig zijn; de werkzaamheden kunnen dan immers nooit leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet.

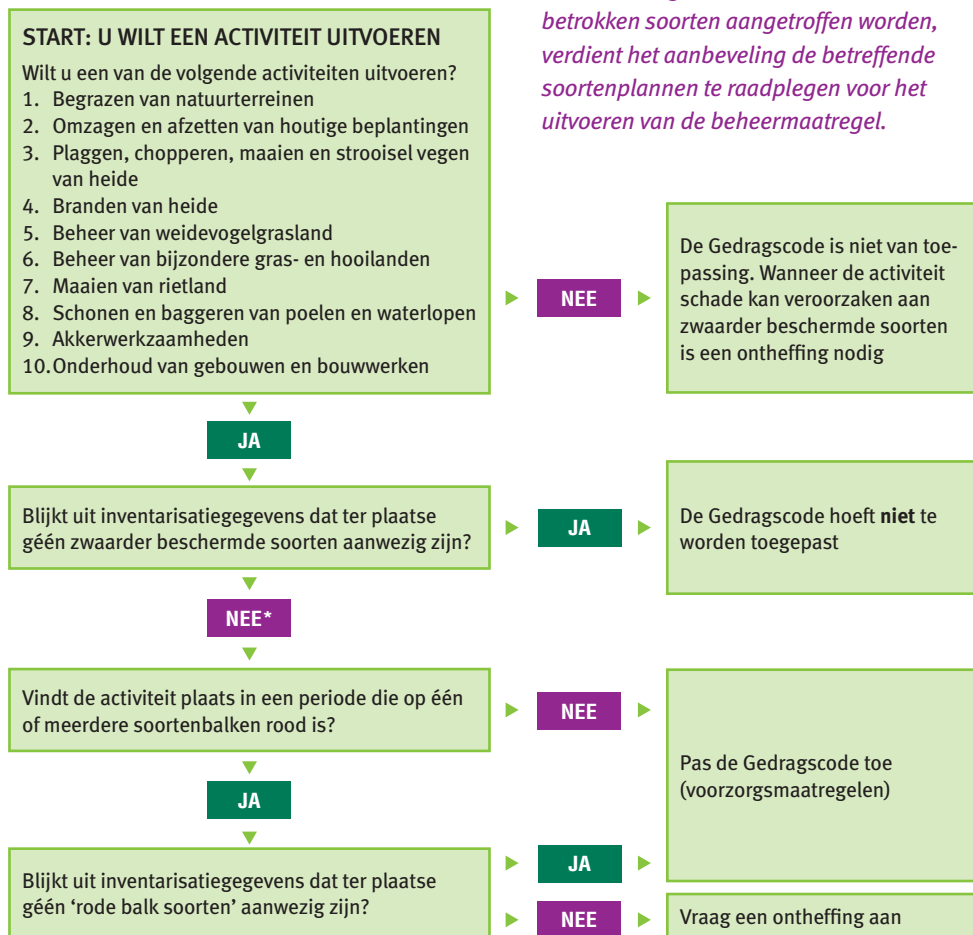

4 Toepassing

Wanneer wordt de Gedragscode natuurbeheer in de praktijk nu toegepast? Hiervoor kan de volgende 'routekaart' worden gebruikt:

► *Voor een aantal zwaarder beschermde soorten zijn soortbeschermingsplannen opgesteld, zoals voor akkerplanten, hamster, boomkikker, grauwe kiekendief, kwartelkoning, etc. In de situaties dat betrokken soorten aangetroffen worden, verdient het aanbeveling de betreffende soortenplannen te raadplegen voor het uitvoeren van de beheermaatregel.*

* Dit kan ook betekenen dat er geen of onvoldoende inventarisatiegegevens voorhanden zijn; in dat geval kan, wanneer nodig of gewenst een (nieuwe) inventarisatie plaatsvinden.

5 Afwijken

Afwijking van een in de Gedragscode natuurbeheer beschreven gedragsregel is slechts mogelijk wanneer wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

1. In het beheerplan/werkplan wordt overtuigend gemotiveerd waarom het in dat concrete geval niet mogelijk is, of, gelet op de negatieve effecten voor de betreffende soort(en), niet wenselijk is om te handelen volgens de in de Gedragscode natuurbeheer beschreven gedragsregel;
2. In het beheerplan, het werkplan of in de checklist wordt door een ecologisch deskundige overtuigend gemotiveerd waarom de gekozen alternatieve werkwijze voor de betreffende soort(en) minimaal hetzelfde voorzorgseffect heeft als de in de Gedragscode natuurbeheer beschreven gedragsregel, dan wel een gunstiger effect heeft;
3. Deze gedocumenteerde motivering is te allen tijde beschikbaar ten behoeve van het toezicht op de naleving van de wet. Op verzoek van handhavende instanties wordt onverwijld inzage gegeven of wordt een afschrift verstrekt.

Wanneer wordt afgeweken met inachtneming van deze voorwaarden, geldt dat de Gedragscode natuurbeheer correct wordt nageleefd.

Calamiteiten

Wanneer in verband met calamiteiten, of in het belang van de veiligheid werkzaamheden moeten plaatsvinden die geen uitstel kunnen velen, worden daarbij zoveel als redelijkerwijs mogelijk de gedragsregels van deze Gedragscode natuurbeheer in acht genomen. Het gaat om werkzaamheden zoals het ruimen van materiaal na storm- en andere natuurrampen, het optreden tegen ziekten en plagen en het bestrijden van schadelijke of plaagsoorten. Dit geldt ook voor het ondernemen van activiteiten als gevolg van opgelegde acties, bijvoorbeeld bij dierziektebestrijding, de toepassing van verordeningen zoals bij de distelbestrijding en bij de bestrijding van bacterievuur en iepziekte. Waar mogelijk wordt het advies ingewonnen van een ecologisch deskundige.

Calamiteiten, de wijze waarop de schade daarna beperkt is en de effecten die dit heeft gehad dienen ook te worden vastgelegd.

6 Begrippen

In de Gedragscode natuurbeheer wordt een aantal begrippen gebruikt waarvan duidelijk moet zijn wat daarmee wordt bedoeld. Hieronder volgt een overzicht:

Aannemer:

De persoon die terzake van de Gedragscode natuurbeheer door het bedrijf dat of de organisatie die de natuurwerkzaamheden uitvoert is aangewezen om tegenover de beheerder op te treden als vertegenwoordiger van het bedrijf en om leiding te geven aan de werkzaamheden.

Wanneer de werkzaamheden worden uitgevoerd door (medewerkers van) de beheerder zelf, dan moet voor 'de aannemer' worden gelezen: 'De persoon die terzake van de Gedragscode natuurbeheer door de beheerder is aangewezen om leiding te geven aan de werkzaamheden.'

Beheerder:

Beheerder van natuur die bevoegd is opdracht te geven tot het verrichten van natuurwerkzaamheden. Ook een pachter van natuurgrond kan beheerder zijn, bijvoorbeeld wanneer hij op basis van het pachtcontract beheermaatregelen moet nemen.

Checklist natuurbeheer:

Formulier waarop afspraken tussen beheerder en aannemer worden vastgelegd voor de naleving van de Gedragscode natuurbeheer. Zie bijlage 2.

Inventarisatiegegevens:

Gegevens die door een inventarisatiedeskundige verzameld zijn, door middel van een als doeltreffend aanvaarde en op de soort gerichte methode van inventariseren. Inventarisatiegegevens dienen voldoende actueel en in ieder geval niet ouder dan vijf jaar te zijn, aansluitend bij de frequentie van de gegevensverzameling in het kader van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL).

Een inventarisatiedeskundige is iemand die terzake aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie doordat hij of zij:

- op HBO- of universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora-en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en/of werkzaam is voor een terreinbeherende organisatie; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Das en Boom, Zoogdiervereniging VZZ, RAVON, Vogel-

bescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, de Provinciale Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied), en/of

- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

UIT HET GOEDKEURINGSBESLUIT: DUUR GELDIGHED GEGEVENS

In geval een beheerder gebruik maakt van gegevens, voortkomend uit een langjarig structureel monitoringsprogramma van flora en fauna, kunnen deze gegevens ouder zijn dan vijf jaar. De trend van aanwezige soorten in een gebied is dan voor handen.

Kwetsbare periode:

In de kwetsbare periode geldt 'ja, mits'. Uitvoering van werkzaamheden kan in die periode plaatsvinden wanneer dat noodzakelijk is, maar dan wel met de nodige aanvullende voorzorgsmaatregelen. Bij de voorzorgsmaatregelen van een kalender is aangegeven welke voorzorgsmaatregelen specifiek van toepassing zijn op de kwetsbare periode.

Natuurwerkzaamheden:

De werkzaamheden die zijn opgenomen in hoofdstuk 8, met inbegrip van eventuele voorbereidende werkzaamheden hiervoor. Er wordt ook wel gesproken over '(beheer) maatregelen' of 'activiteiten'.

Ontheffingsperiode:

In deze 'rode' periode kunnen de werkzaamheden alleen maar worden uitgevoerd wanneer een ontheffing is verkregen en de voorwaarden van die ontheffing worden nageleefd, tenzij aangetoond is dat er geen beschermde soorten aanwezig zijn.

Voorkeursperiode:

De werkzaamheden worden bij voorkeur in deze periode uitgevoerd. In deze periode kunnen algemeen geldende voorzorgsmaatregelen aan de orde zijn, die dan staan vermeld bij de natuurkalender, zoals in hoofdstuk 8.

Voorzorgsmaatregelen:

Maatregelen ter bescherming van soorten, die moeten worden genomen wanneer een van de natuurwerkzaamheden van hoofdstuk 8 worden uitgevoerd, een en ander zoals beschreven bij de betreffende natuurkalender.

7 Algemene maatregelen

Bij de voorbereiding en uitvoering van één van de natuurwerkzaamheden die zijn opgenomen in hoofdstuk 8 wordt de benodigde zorgvuldigheid in acht genomen. Bij de voorbereiding en uitvoering van elk van die natuurwerkzaamheden worden de hierna volgende algemene maatregelen genomen, naast de voorzorgsmaatregelen die in hoofdstuk 8 zijn beschreven bij de diverse natuurkalenders.

LET WEL: De tijdvakken die in de natuurkalenders worden genoemd zijn niet absoluut. De gebruiker van de Gedragscode natuurbeheer zal de genoemde data altijd met verstand moeten toepassen. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat door een vroeger of later ingezet voorjaar een kwetsbare periode wat eerder of later begint dan in de kalender is vermeld.

1. Inventarisatie

Uit de voorzorgsmaatregelen bij een natuurkalender kan blijken dat bekend moet zijn of bepaalde zwaarder beschermde soorten, of rust- en verblijfplaatsen daarvan, in het gebied aanwezig zijn. In die gevallen dienen er gebiedsdekkende inventarisatiegegevens beschikbaar zijn. Uit de aard van de voorzorgsmaatregelen kan voortvloeien dat een inventarisatie moet plaatsvinden kort voordat de werkzaamheden beginnen, zodanig dat er nog maatregelen getroffen kunnen worden. Overigens: een bepaalde voorzorgsmaatregel, die nodig is wanneer bepaalde zwaarder beschermde soorten

aanwezig zijn, kan uiteraard achterwege worden gelaten wanneer uit inventarisatiegegevens is gebleken dat die soorten niet aanwezig zijn. De inventarisaties dienen voldoende inzicht te geven in ruimtelijk voorkomen van soorten.

INVENTARISATIE OP BASIS VAN GOEDKEURINGSBESLUIT: NIET NODIG BIJ TRENDTELLINGEN

Wanneer al betrouwbare, gebiedsdekkende informatie voorhanden is over de aanwezigheid van zwaarder beschermde soorten (tabel 3 soorten en vogels) in het terrein alsmede vaste rust- en verblijfplaatsen van die soorten, dan hoeft geen (nieuwe) inventarisatie te worden gedaan. Trendtellingen, voortkomend uit een langjarig structureel monitoringsprogramma van flora en fauna, zijn hiervan een voorbeeld. Deze programma's zorgen er immers voor dat alle soorten om de zoveel jaar worden gemonitord. Voorwaarde hierbij is dat zowel de systematiek als de resultaten goed gedocumenteerd zijn. Deze gegevens kunnen op verzoek getoond worden bij eventuele controles.

2. Checklist natuurbeheer

Met behulp van de natuurkalenders (zie hoofdstuk 8) vult de beheerder vóór aanvang van de werkzaamheden de Checklist natuurbeheer (zie bijlage 2) in en ondertekent deze. Ook de aannemer ondertekent als blijkt van ontvangst, kennisname en akkoord. De Checklist natuurbeheer wordt in tweevoud opgemaakt; beheerder en aannemer behouden elk een getekend exemplaar. De checklist wordt ten minste twee jaar bewaard. De beheerder en/of de aannemer geven hun personeel en/of onderaannemers een kopie van de Checklist natuurbeheer en zorgen ervoor dat deze op het werk voorhanden is.

3. Verantwoordelijkheden

De beheerder en de aannemer zijn verantwoordelijk voor een adequate naleving van de algemene zorgplicht tijdens de uitvoering van de werkzaamheden, ook in gevallen waarin de Gedragscode natuurbeheer niet voorziet. De aannemer is verantwoordelijk voor het adequaat uitvoeren van de in de Gedragscode natuurbeheer en Checklist natuurbeheer beschreven maatregelen, ook wanneer deze in onderaanneming worden uitgevoerd. De beheerder houdt hierop toezicht. De beheerder is verantwoordelijk voor het toezicht op de toepassing van de Gedragscode natuurbeheer door de aannemer.

4. Niet gemarkeerde elementen en aangetroffen beschermde soorten

De beheerder en/of de aannemer instrueren hun personeel en eventuele onderaannemers om ook niet-gemarkeerde elementen en beschermde soorten, die tijdens de werkzaamheden worden aangetroffen, te sparen en te ontzien. Indien bij de uitvoering onverwacht de aanwezigheid van zwaarder beschermde soorten en broedende vogels wordt vastgesteld, wordt de uitvoering van de werkzaamheden aangepast conform de bepalingen van de Gedragscode natuurbeheer bij de desbetreffende natuurwerkzaamheid. De aannemer draagt er zorg voor dat hij hierover wordt geïnformeerd en informeert de beheerder.

5. Onvoorziene omstandigheden

Wanneer de beheerder of de aannemer tijdens de uitvoering onvoorziene omstandigheden constateert, worden deze ook in de verslaglegging van de uitvoering vastgelegd. Hierbij wordt aangegeven welke maatregelen direct na deze constatering - waar mogelijk op advies van een ecologisch deskundige - zijn getroffen en hoe eventuele schade is hersteld of gecompenseerd.

8 Natuurkalenders

I. BEGRAZEN VAN NATUURTERREINEN

Algemeen

Begrazen kan plaatsvinden op een breed scala van natuurterreinen, zoals bijvoorbeeld graslanden en heidevelden.

Het gaat hier alleen om het begrazen met gehouden dieren. Het begrazen van natuurgebieden met verwilderde grote hoefdieren valt niet onder de werking van de Gedragscode natuurbeheer.

KALENDER BEGRAZEN VAN NATUURTERREINEN

	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec
Zoogdieren												
Broedvogels												
Reptielen												
Amfibieën												
Insecten												
Vaatplanten												
Kwetsbare periode												

Voorzorgsmaatregelen

■ ALTIJD:

1. De algemene maatregelen worden altijd uitgevoerd (hoofdstuk 7).

■ KWETSBARE PERIODE:

De hierna genoemde voorzorgsmaatregelen gelden alleen in de kwetsbare periode. Deze maatregelen kunnen echter achterwege blijven wanneer uit inventarisatie is gebleken dat in het terrein geen zwaarder beschermde soorten aanwezig zijn die gevoelig kunnen zijn voor vertrapping en/of vraat, zoals grondbroeders en reptielen.

2. In bos en bos met open plekken is de begrazingsdruk maximaal één GVE* per 3 ha. Op grasland en heide is de begrazingsdruk in weinig bodemvruchtbare terreinen maximaal één GVE per 2 ha. In bodemvruchtbare terreinen kan dit oplopen tot 1,5 GVE* per ha.
3. Bij hoogwatersituaties in uiterwaarden e.d. mag echter op de hogere terreindelen een hogere begrazingsdruk aan de orde zijn dan genoemd onder 2.
4. Ook bij drukbegrazing mag een hogere begrazingsdruk aan de orde zijn dan genoemd onder 2. Dit kan een waardevolle beheermethode zijn voor kalkgraslanden, heischrale graslanden en heide. Voorwaarde daarbij is dat deze maatregel op beperkte schaal wordt uitgevoerd, waarbij in de nabijheid van de plaats waar deze maatregel wordt uitgevoerd voldoende uitwijkmogelijkheden bestaan voor de zwaarder beschermde soorten.
5. Verder kan een hogere begrazingsdruk dan genoemd onder 2 worden toegepast, wanneer de plaatsen waar voor vraat en vertrapping gevoelige zwaarder beschermde soorten voorkomen worden uitgerasterd. Bij broedvogels kan een alternatief hiervoor zijn het aanbrengen van nestbeschermers.
6. Wanneer in een terrein de Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer van toepassing is, kan buiten de periode van 1 april tot 1 juli een hogere begrazingsdruk worden toegepast dan genoemd onder 2, mits dit gebeurt in overeenstemming met de voorwaarden van het betreffende SNL pakket.

* GVE: Een grootvee-eenheid (GVE) is een landbouwkundige omrekeningsfactor. Elk rund ouder dan 2 jaar en een paard ouder dan 6 maanden komt overeen met 1 GVE, een rund van 6 maanden tot 2 jaar is 0,6 GVE. Schapen en geiten komen overeen met 0,15 GVE.

II. OMZAGEN EN AFZETTEN VAN HOUTIGE BEPLANTINGEN

Algemeen

Het betreft hier het afzetten (incl. knotten) van geriefhoutbosjes, houtwallen, beplantingsstroken, singels, hagen, hakhout, griend, struweel en knotbomen en het verwijderen van bosopslag in natuurterreinen. Het gaat hier niet om werkzaamheden in een bos; daarop is de Gedragscode zorgvuldig bosbeheer van toepassing.

Het belang ligt bij de hier bedoelde werkzaamheden in het algemeen bij broedvogels. Maar gezien de grote randlengte (overgangssituaties) en mantel- en zoomkenmerken kunnen ook andere (groepen) zwaarder beschermde soorten voorkomen.

KALENDER OMZAGEN EN AFZETTEN VAN HOUTIGE BEPLANTINGEN												
	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec
Broedvogels												
Reptielen												
Amfibieën												
Vaatplanten												
Kwetsbare periode												

Vorzorgsmaatregelen

■ ALTIJD:

1. De algemene maatregelen worden altijd uitgevoerd (hoofdstuk 7).
2. Bij de werkzaamheden wordt gebruik gemaakt van een vaste infrastructuur van wegen, paden en sporen, wanneer die ter plaatse aanwezig is.
3. Werkzaamheden in één en dezelfde beplantingsstrook worden uitgevoerd in een doorlooptijd die zo kort is als redelijkerwijs mogelijk is. Ditzelfde geldt voor uitslepen en versnipperen.
4. Niet omgezaagd worden:
  - Bomen met bewoonde of bewoonbare roofvogel- of uilennesten en
  - Bomen met een diameter > 30 cm waarin holen, spleten of rottingsgaten zijn vastgesteld, tenzij dit om veiligheidsoverwegingen noodzakelijk is.

Het knotten van knobomen of het afzetten van hakhout of grienden kan wel plaatsvinden wanneer nesten of kenmerken als hiervoor genoemd aanwezig zijn, mits deze maatregelen niet worden uitgevoerd in de periode van 15 maart tot 1 augustus.

5. Wanneer velling plaatsvindt in de nabije omgeving van een boom waarin zich een – al dan niet bewoond – roofvogel- of uilennest of boomarterlocatie bevindt, of waarvan bekend is dat die dient als vaste rust- of verblijfplaats van vleermuizen of steenuilen, is de valrichting altijd van de betreffende boom afgewend. Daarnaast blijven de bomen staan in de directe omgeving van holtebomen met verblijfplaatsen van vleermuizen. Zo wordt voorkomen dat het binnenklimaat van het vleermuisverblijf verandert.
6. Werkzaamheden binnen een straal van 20 meter van een bewoonde dassenburcht vinden slechts plaats in de periode van 1 juli tot 1 december en uitsluitend voor zover daarbij geen gebruik wordt gemaakt van rijdend materieel.
7. In leefgebieden van de boomkikker vinden werkzaamheden uitsluitend plaats in de periode van 1 november tot 1 februari. Braam- en andere struwelen worden daarbij alleen gefaseerd afgezet ter verjonging.

8. In leefgebieden van de hazelmuis worden langs bosranden geen werkzaamheden uitgevoerd tussen 1 maart en 1 december. Aanwezige braam- en andere struwelen worden gespaard, tenzij voor de ontwikkeling van struweelgemeenschappen verjonging nodig is. Het afzetten vindt gefaseerd plaats. Zie ook Soortbeschermingsplan hazelmuis.
9. De strooisellaag en het aanwezige blad worden niet verwijderd, in verband met mogelijke overwinteringsplaatsen van reptielen en amfibieën, tenzij uit inventarisatie is gebleken dat er geen reptielen of amfibieën aanwezig zijn.
10. Wanneer zwaarder beschermde vlindersoorten aanwezig zijn, worden struweel en bosrandbegroeiing gefaseerd afgezet.

■ KWETSBARE PERIODE:

11. Wanneer zwaarder beschermde vaatplanten voorkomen, worden deze in de kwetsbare periode ontzien. Deze planten worden niet betreden en niet bedolven onder hout.
12. Wanneer zwaarder beschermde amfibieën voorkomen, worden deze in de periode waarin deze soorten kwetsbaar zijn (juli) ontzien door de werkzaamheden gefaseerd uit te voeren.

■ ONTHEFFINGSPERIODE:

13. In een periode die in een of meerdere van de soortenbalken rood is gekleurd kan niet worden gewerkt tenzij:
  - a. uit inventarisatie is gebleken dat de betreffende soorten niet aanwezig zijn, of
  - b. voorafgaand een ontheffing is verkregen.

In afwijking hiervan kunnen werkzaamheden in geregistreerde eendenkooien ook plaatsvinden in de periode van 15 maart tot 1 april, ook wanneer daar broedvogels en/of reptielen aanwezig zijn. In deze situatie en periode kunnen de betreffende twee rode hokken in de kalender als oranje worden gelezen.

III. PLAGGEN, CHOPPEREN, MAAIEN EN STROOISEL VEGEN

Algemeen

Plaggen, chopperen en maaien van heide wordt uitgevoerd in twee verschillende situaties:

- Ter bestrijding van vergrassing in sterk vergraste heide;
- Voor het verjongen van verouderende heide.

KALENDER PLAGGEN, CHOPPEREN, MAAIEN EN STROOISEL VEGEN VAN HEIDE												
	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec
Zoogdieren	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Broedvogels	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Reptielen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Amfibieën	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Insecten (vlinders)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vaatplanten	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kwetsbare periode	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Voorzorgsmaatregelen

■ ALTIJD:

1. De algemene maatregelen worden altijd uitgevoerd (hoofdstuk 7).
2. Bij heideterreinen van 4 ha of kleiner wordt de maatregel jaarlijks op maximaal 25% van het terrein uitgevoerd.
3. Bij terreinen groter dan 4 ha, maar kleiner dan 10 ha, wordt de maatregel jaarlijks op maximaal één ha van het terrein uitgevoerd.
4. Bij terreinen van 10 ha of groter wordt de maatregel jaarlijks op maximaal 10% van het terrein uitgevoerd.
5. Plagplekken zijn maximaal 0,5 ha groot.
6. Ten minste 10% van het aanwezige gras blijft behouden.
7. Bij het plaggen en chopperen, en bij het afvoeren van het materiaal wordt gebruik gemaakt van een vaste infrastructuur van wegen, paden en sporen, wanneer die ter plaatse aanwezig is.
8. Waardplanten van zwaarder beschermde soorten worden ontzien, zoals bijvoorbeeld het behouden van een aandeel dopheide wanneer het heideblauwtje aanwezig is.

■ KWETSBARE PERIODE:

9. Wanneer wordt gewerkt in de kwetsbare periode, worden de te plaggen plekken gecontroleerd kort vóór de uitvoering, als het ware 'voor de machine uit'. Eventueel aanwezige reptielen en amfibieën worden verjaagd of weggevangen. Als dieren worden gevangen en verplaatst worden deze teruggezet in een vergelijkbare en geschikte habitat in de omgeving in welke geen werkzaamheden (meer) plaatsvinden.
N.B. Verwezen wordt naar de passage over het verplaatsen van dieren in het goedkeuringsbesluit (bijlage 3), te vinden onder het kopje 'Conclusie'.
10. Wanneer wordt gewerkt in de kwetsbare periode worden de werkzaamheden in een en hetzelfde vak/afdeling uitgevoerd in een doorlooptijd die zo kort is als redelijkerwijs mogelijk. Dit geldt ook voor de afvoer van het materiaal.

■ ONTHEFFINGSPERIODE:

11. In een periode die in een of meerdere van de soortenbalken rood is gekleurd kan niet worden gewerkt tenzij:
  - a. uit inventarisatie is gebleken dat de betreffende soorten niet aanwezig zijn, of
  - b. voorafgaand een ontheffing is verkregen.

IV. BRANDEN VAN HEIDE

Algemeen

Branden gebeurt traditioneel in de nawinter, tijdens een droge periode waarin de strooisellaag nog vochtig is. Hierdoor blijft een deel van het in de strooisellaag overwinterende leven gespaard. Het spaart ook de slapende knoppen onderaan de struikheideplanten, die na het branden weer kunnen uitlopen.

KALENDER BRANDEN VAN HEIDE

	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec
Zoogdieren	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Broedvogels	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Reptielen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vaatplanten	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vlinders	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kwetsbare periode												

Voorzorgsmaatregelen

■ ALTIJD:

1. De algemene maatregelen worden altijd uitgevoerd (hoofdstuk 7).
2. Bij heide terreinen van 4 ha of kleiner wordt de maatregel jaarlijks op maximaal 25% van het terrein uitgevoerd.
3. Bij terreinen groter dan 4 ha, maar kleiner dan 10 ha, wordt de maatregel jaarlijks op maximaal één ha van het terrein uitgevoerd.
4. Bij terreinen van 10 ha of groter wordt de maatregel jaarlijks op maximaal 10% van het terrein uitgevoerd.
5. Brandplekken zijn maximaal één ha groot.
6. Ten minste 10% van het aanwezige gras blijft behouden.
7. Bij het branden en bij het afvoeren van het materiaal wordt gebruik gemaakt van een vaste infrastructuur van wegen, paden en sporen, wanneer die ter plaatse aanwezig is.

■ KWETSBARE PERIODE:

8. Wanneer in de kwetsbare periode zwaarder beschermde zoogdieren aanwezig zijn, worden deze van het te branden terrein verjaagd of verplaatst. Bij verplaatsing dienen de dieren te worden teruggezet in een vergelijkbare en geschikte habitat in de omgeving in welke geen werkzaamheden (meer) plaatsvinden.
N.B. Verwezen wordt naar de passage over het verplaatsen van dieren in het goedkeuringsbesluit (bijlage 3), te vinden onder het kopje 'Conclusie'.

■ ONTHEFFINGSPERIODE:

9. In een periode die in een of meerdere van de soortenbalken rood is gekleurd kan niet worden gewerkt tenzij:
  - a. uit inventarisatie is gebleken dat de betreffende soorten niet aanwezig zijn, of
  - b. voorafgaand een ontheffing is verkregen.

V. BEHEER VAN WEIDEVOGELGRASLAND

Algemeen

Het gaat hier om werkzaamheden in graslanden met als primaire doelstelling het instandhouden en bevorderen van de weidevogelstand. Er wordt hier uitgegaan van graslanden waar behalve broedvogels geen andere zwaarder beschermde soorten aanwezig zijn of zouden kunnen zijn. Is dit wel het geval, dan is paragraaf 4.7 van toepassing (bijzondere gras- en hooilanden).

KALENDER BEHEER WEIDEVOGELGRASLAND												
	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec
Broedvogels	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kwetsbare periode												

Voorzorgsmaatregelen

■ ALTIJD:

1. De algemene maatregelen worden altijd uitgevoerd (hoofdstuk 7).
2. Vanwege de mogelijke aanwezigheid van kuikens wordt bij het maaien e.d. zodanig gewerkt dat de kuikens kunnen ontsnappen.
3. Bij aanwezigheid van kwartelkoningen en/of kwartels wordt het maaibeheer aangepast. Tot half augustus worden geen maaiwerkzaamheden uitgevoerd binnen een gebied van één ha rondom de roeplaats. Wanneer niet bekend is waar de vogels zich bevinden, worden tot half augustus helemaal geen maaiwerkzaamheden uitgevoerd in het gebied. Zie ook het Soortbeschermingsplan kwartelkoning.

■ KWETSBARE PERIODE:

4. In de kwetsbare periode worden over de hele oppervlakte geen veldwerkzaamheden uitgevoerd wanneer de nesten van de weidevogels niet of onvolledig zijn gekarteerd.
5. In de kwetsbare periode wordt bij alle werkzaamheden in die periode minimaal 5 meter uit de buurt van de gekarteerde nesten gebleven.

VI. BEHEER VAN BIJZONDERE GRAS- EN HOOILANDEN

Algemeen

Bijzondere gras- en hooilanden zijn gras- en hooilanden waar naast broedvogels ook andere zwaarder beschermde soorten (kunnen) voorkomen. Het kan bijvoorbeeld gaan om kalkgraslanden, blauwgraslanden, dotterbloemgraslanden, heischrale graslanden, stroomdalgraslanden, graslanden in duinvalleien, trilveengraslanden, graslanden van dijken en zeggenvegetaties.

De maatregelen kunnen onder meer zijn: maaien, bemesten, slepen, rollen, schudden, wiersen, oprapen, afvoeren en bekalken. Begrazen valt hier echter niet onder. Zie daarvoor paragraaf 4.2

KALENDER BEHEER BIJZONDERE GRAS- EN HOOILANDEN												
	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec
Zoogdieren	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Broedvogels	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Reptielen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Amfibieën	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Insecten	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vaatplanten	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kwetsbare periode			■									

Vorzorgsmaatregelen

■ ALTIJD:

1. De algemene maatregelen worden altijd uitgevoerd (hoofdstuk 7).
2. Bij aanwezigheid van kwartelkoningen en/of kwartels wordt het maaibeheer aangepast. Tot half augustus worden geen maaierwerkzaamheden uitgevoerd binnen een gebied van één ha rondom de roeplaats. Wanneer niet bekend is waar de vogels zich bevinden, worden tot half augustus helemaal geen maaierwerkzaamheden uitgevoerd in het gebied. Zie ook het Soortbeschermingsplan kwartelkoning.

■ KWETSBARE PERIODE:

3. In de kwetsbare periode wordt bij terreinen groter dan 5 ha ten minste 5% met een minimum van 0,5 ha niet gemaaid en bij terreinen van 5 ha of kleiner ten minste 10% niet gemaaid, tenzij er al voldoende dekking (ruigte, houtwallen, oevers, bosjes) in of langs het terrein aanwezig is.

■ ONTHEFFINGSPERIODE:

4. In een periode die in een of meerdere van de soortenbalken rood is gekleurd kan niet worden gewerkt tenzij:
  - a. uit inventarisatie is gebleken dat de betreffende soorten niet aanwezig zijn, of
  - b. voorafgaand een ontheffing is verkregen. In afwijking hiervan kan bij toepassing van verschrallingsbeheer en bij de instandhouding van dotterbloemgraslanden, trilvenen en zeggengemeenschappen wél worden gemaaid in een rode periode, ook wanneer de betreffende soorten aanwezig zijn. In deze situaties kunnen de rode hokken in bovenstaande kalender als oranje worden gelezen. Eventueel aanwezige nesten worden ontzien.

VII. MAAIEN VAN RIETLAND

Algemeen

Het maaien van rietland is noodzakelijk om rietlanden in stand te houden en aldus te behouden als leefgebied voor vogels. Bij de werkzaamheden is het van belang om de vogelpopulaties te ontzien.

Het vollevelds branden van ongemaaid riet valt *niet* onder de werking van de Gedragscode natuurbeheer. Hiervoor moet een ontheffing worden aangevraagd, wanneer zwaarder beschermde soorten hierdoor schade kunnen ondervinden.

KALENDER MAAIEN VAN RIETLAND

	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec
Broedvogels	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kwetsbare periode				■								

Vorzorgsmaatregelen

■ ALTIJD:

1. De algemene maatregelen worden altijd uitgevoerd (hoofdstuk 7).
2. Het maaisel wordt zo spoedig mogelijk na het maaien afgevoerd.
3. Wanneer sluk (onkruid) wordt verbrand, gebeurt dit zo spoedig mogelijk na het maaien.
4. Percelen waarin broedkolonies aanwezig zijn worden uitsluitend gemaaid vóórdat de vogels in het perceel zijn gearriveerd.

■ KWETSBARE PERIODE:

5. In de kwetsbare periode kunnen uitsluitend percelen worden gemaaid die voor de avifauna van gering belang zijn. Het gaat daarbij om percelen met een lage broedvogeldichtheid, waarbij het maaien geen wezenlijke invloed heeft op de populatieomvang. De te maaien percelen moeten bovendien vrij droog en in ieder geval goed beloopbaar zijn. Wanneer tijdens maaiwerkzaamheden in de kwetsbare periode een nest wordt aangetroffen, wordt dit ontzien door daar ruim omheen te maaien.

■ ONTHEFFINGSPERIODE:

6. In de periode die in de soortenbalk rood is gekleurd kan niet worden gewerkt tenzij:
  - a. uit inventarisatie is gebleken dat de betreffende soorten niet aanwezig zijn, of
  - b. voorafgaand een ontheffing is verkregen.

VIII. SCHONEN EN BAGGEREN VAN POELN EN WATERLOPEN

Algemeen

Onder 'poelen' worden hier verstaan kleine (<0,5 ha), geïsoleerd liggende waterpartijen. Bij waterlopen is sprake van een stelsel. Bij poelen en waterlopen zijn reguliere beheermaatregelen zoals baggeren en schonen aan de orde.

Bij poelen ligt het belang voor alles op amfibieën en daarnaast ook op insecten, in het bijzonder libellen. Deze laatste hebben echter niet een specifieke kwetsbare periode. De onderstaande kalender en voorzorgsmaatregelen zijn uitsluitend van toepassing op poelen en dus niet op waterlopen.

Voor waterlopen bestaat een andere gedragscode, namelijk die van de Unie van Waterschappen. Voor het schonen en baggeren van waterlopen wordt dan ook verwezen naar de relevante bepalingen van de gedragscode van de Unie van Waterschappen, zie www.uvw.nl, zoek op 'gedragscode'. Op deze bepalingen van de gedragscode van de Unie van Waterschappen geldt de volgende uitzondering voor rietlanden: Wanneer waterlopen zijn gelegen in rietlanden mag, in afwijking van de gedragscode van de Unie van Waterschappen, het schonen of baggeren plaatsvinden ná de oogst van het riet (februari/maart) mits het schonen gefaseerd plaatsvindt of het vrijkomende materiaal op de waterkant wordt gedeponeed en daar minimaal één dag blijft liggen.

KALENDER SCHONEN VAN POELEN (waterlopen: zie www.uvw.nl, zoek op 'gedragscode')

	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec
Amfibieën	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kwetsbare periode	■	■										■

Vorzorgsmaatregelen

■ ALTIJD:

1. De algemene maatregelen worden altijd uitgevoerd (hoofdstuk 7).
2. Het schonen gebeurt zo dat water en de daarin aanwezige dieren en zaden kunnen terugstromen naar het water; er wordt bij voorkeur gebruik gemaakt van korfmaaier/open bak.

■ KWETSBARE PERIODE:

3. In de kwetsbare periode zijn amfibieën in winterrust in de waterbodem. Schonen gebeurt in die periode alleen wanneer ten minste 25% van de waterbodem ongemoeid blijft.

■ ONTHEFFINGSPERIODE:

4. In de periode die in de soortenbalk rood is gekleurd kan niet worden gewerkt tenzij:
  - a. uit inventarisatie is gebleken dat de betreffende soorten niet aanwezig zijn, of
  - b. voorafgaand een ontheffing is verkregen.

Dit geldt niet van 1 april tot 15 augustus wanneer het gaat om een poel die is drooggevallen.

IX. AKKERWERKZAAMHEDEN

Algemeen

Het gaat hier met name om akkers, die van belang zijn voor in het bijzonder broedvogels (grouwe kiekendief, kwartelkoning e.d.) en/of (lokaal) voor zoogdieren (hamster). De werkzaamheden op akkers zijn met name bodembewerking, ploegen, bemesten, zaaien, oogsten, onderwerken gewas en gewasbescherming.

KALENDER AKKERWERKZAAMHEDEN												
	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec
Broedvogels	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kwetsbare periode				■	■	■	■	■				

Vorzorgsmaatregelen

■ ALTIJD:

1. De algemene maatregelen worden altijd uitgevoerd (hoofdstuk 7).
2. Bij aanwezigheid van de hamster worden de uit te voeren maatregelen aangepast aan de eisen van het Soortbeschermingsplan hamster.
3. Bij aanwezigheid van de kwartelkoning wordt een gebied van één ha rond de vastgestelde roeplaatsen niet bewerkt in de periode van 1 april tot 15 augustus.
4. Bij aanwezigheid van de grauwe kiekendief worden de nesten gemarkeerd en wordt een gebied van één ha rond een nest niet bewerkt in de periode van 1 april tot 15 augustus (of eerder indien alle jongen zijn uitgevlogen).
5. Bij aanwezigheid van de kwartel wordt zo laat mogelijk geoogst en wordt bij voorkeur tot 1 oktober een maaibreedte van het gewas aan de perceelsrand behouden.

■ KWETSBARE PERIODE:

6. In de kwetsbare periode worden geen werkzaamheden uitgevoerd indien er legfels van broedvogels en/of jonge kuikens worden aangetroffen, tenzij de legfels zijn gemarkeerd en er een strook van 5 meter rondom wordt vrijgehouden (zie ook punt 4).

X. ONDERHOUD VAN GEBOUWEN EN BOUWWERKEN

Algemeen

Gebouwen kunnen van belang zijn als broedplaats, als verblijf- en overwinteringsplaats voor vleermuizen, amfibieën en reptielen en als leefgebied voor muurplanten en voor steenmarters.

De hier bedoelde werkzaamheden betreffen bestendig beheer en onderhoud, zoals schilderen, schoonmaken, maatregelen aan voegen en verwijderen van blad uit goten. De periode waarin geen werkzaamheden kunnen plaatsvinden is afhankelijk van de aanwezigheid van zwaarder beschermde soorten en de functie die het gebouw voor deze soorten heeft. Daarom is het uitgangspunt dat altijd gewerkt kan worden met inachtneming van de voorzorgsmaatregelen. Vanwege dit uitgangspunt is er dan ook geen natuurkalender.

Vorzorgsmaatregelen

1. De algemene maatregelen worden altijd uitgevoerd (hoofdstuk 7).
2. Bij onderhoudswerkzaamheden worden nestelgelegenheden en verblijfplaatsen van zwaarder beschermde diersoorten ongemoeid gelaten. Er vindt geen wezenlijke aantasting plaats van het microklimaat rondom deze plaatsen.
Indien dat niet mogelijk is, kan de maatregel niet onder de Gedragscode natuurbeheer worden uitgevoerd en dient een ontheffing te worden aangevraagd.
3. Groeiplaatsen van zwaarder beschermde muurplanten en muurvegetaties worden in stand gelaten. Indien dat niet mogelijk is, kan de maatregel niet onder de Gedragscode natuurbeheer worden uitgevoerd en dient een ontheffing te worden aangevraagd.
4. Bij de aanwezigheid van overwinterende soorten worden geen storende werkzaamheden uitgevoerd gedurende de periode van overwintering.
5. Bij de aanwezigheid van broedende soorten worden geen storende werkzaamheden uitgevoerd tijdens de periode van broeden.

Bijlage 1 Wettelijk kader

In de Flora- en faunawet is een groot aantal dier- en plantensoorten aangewezen als beschermde soort. Op grond van artikel 8 van de Flora- en faunawet is het verboden om planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te vernielen of te beschadigen. Verder is het op grond van de artikelen 9 tot en met 12 van de wet verboden om dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden of opzettelijk te verontrusten, om hun nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren en om hun eieren te beschadigen of te vernielen.

Op de genoemde verbodsbepalingen bestaan uitzonderingen, die zijn vastgelegd in het Besluit Vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten. Dit besluit maakt, onder meer, de uitvoering van reguliere natuurbeheerwerkzaamheden mogelijk via een vrijstelling, onder voorwaarde dat gewerkt wordt volgens een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode. Degene die werkzaamheden laat uitvoeren moet aan de handhaver kunnen aantonen dat hij handelt conform die gedragscode.

Deze gedragscode is opgesteld en goedgekeurd onder de werking van de Flora- en faunawet. Vanaf 1 januari 2017 is deze wet niet meer in werking. In plaats daarvan geldt de Wet natuurbescherming. Op grond van het overgangsrecht in de Wet natuurbescherming geldt dat de verbodsbepalingen in die wet niet van toepassing zijn op handelingen die aantoonbaar plaatsvinden overeenkomstig een 'Flora- en faunawetgedragscode', voor zover die handelingen door toepassing van die gedragscode ook onder de Flora- en faunawet waren vrijgesteld van de overeenkomstige verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet. Conclusie: ook vanaf 1 januari 2017 kan nog worden gewerkt met een 'Flora- en faunawet gedragscode' zoals de voorliggende. De bij de gedragscode horende lijsten I en II zijn met ingang van 1 januari 2017 verouderd en daarom niet meer relevant. Om deze reden zijn deze bijlagen niet opgenomen in deze gedrukte versie.

BESCHERMDE INHEEMSE DIER- EN PLANTENSOORTEN

Beschermde inheemse dier- en plantensoorten genieten niet allemaal in dezelfde mate bescherming. Het volgende onderscheid kan worden gemaakt:

- a) algemeen voorkomende beschermde inheemse dier- en plantensoorten; voor deze soorten, die zijn aangewezen bij ministeriële regeling, geldt een algemene vrijstelling van de verboden van de Flora- en faunawet. De aanwezigheid van zulke soorten is dan ook niet van belang bij het toepassen van de Gedragscode natuurbeheer. Wel is de algemene zorgplicht van artikel 2 van de Flora- en faunawet ook op deze soorten van toepassing.
- b) beschermde inheemse dier- en plantensoorten die niet zijn aangewezen als zeer algemeen voorkomende soort; deze categorie bestaat uit:
- soorten van bijlage 1 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten;
  - soorten van de Habitatrichtlijn, bijlage IV;
  - soorten van de Vogelrichtlijn;
  - alle overige beschermde dier- en plantensoorten, die niet vallen onder één van de hiervoor sub a en b genoemde categorieën van soorten.

Voor de sub b genoemde soorten geldt, bij het uitvoeren van werkzaamheden in het kader van natuurbeheer, een vrijstelling van de verboden van de artikelen 8, 9, 10, 11 en 12 van de Flora- en faunawet, mits wordt gewerkt volgens een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode.

In de Gedragscode natuurbeheer wordt voor de categorie a, de algemeen voorkomende soorten, de term ‘algemeen beschermde soorten’ gebruikt. Voor de categorie b wordt de term ‘zwaarder beschermde soorten’ gebruikt.

Meer informatie over de categorieën beschermde inheemse dier- en plantensoorten vindt u op: mijn.rvo.nl

Bijlage 2 Checklist natuurbeheer

DEEL 1: WERKVOORBEREIDING

Deze Checklist Natuurbeheer deel 1 wordt vóór aanvang van de werkzaamheden door de beheerder ingevuld en ondertekend. Ook de aannemer ondertekent als blijk van ontvangst, kennisname en akkoord. De Checklist Natuurbeheer wordt in tweevoud opgemaakt; beheerder en aannemer behouden elk een getekend exemplaar. De checklist wordt tenminste twee jaar bewaard.

► Op welk(e) (deel)gebied(en)/object(en) heeft deze checklist betrekking?

Gebieds-/objectaanduiding:

.....

.....

► Indien de werkzaamheden slechts een deel van het gebied of object betreffen, dient een kaart toe te worden gevoegd. Is als bijlage een kaart toegevoegd met daarop de locatie(s) van de werkzaamheden?

Ja   Nee

► Welke soort werkzaamheden worden uitgevoerd? Aankruisen wat van toepassing is; meer dan één mogelijk:

- begrazen van natuurterreinen
- omzagen en afzetten van houtige beplantingen
- plaggen, chopperen, maaien en strooisel vegen van heide
- branden van heide
- beheer van weidevogelgrasland
- beheer van bijzondere gras- en hooilanden
- maaien van rietland
- schonen en baggeren van poelen en waterlopen
- akkerwerkzaamheden
- onderhoud van gebouwen en bouwwerken

► Omschrijving van de uit te voeren werkzaamheden:

.....

.....

.....

► Wanneer worden de maatregelen uitgevoerd:

Aanvang werkzaamheden:

.....

Afronding werkzaamheden:

.....

► Zijn er voorzorgmaatregelen die moeten worden genomen op basis van een natuurkalender die van toepassing is?

Ja   Nee

► Zo ja, wat zijn de voorzorgmaatregelen?

Vorzorgsmaatregelen

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

► Indien het nodig is om deze voorzorgsmaatregelen ruimtelijk te plannen en/of af te bakenen dient een kaart te worden toegevoegd. Is als bijlage een kaart toegevoegd met daarop de (ruimtelijke begrenzing van) voorzorgsmaatregelen?

Ja   Nee

DEEL 2: AFWIJKING

Deze Checklist Natuurbeheer deel 2 wordt, na de werkzaamheden, ingevuld wanneer is afgeweken van de uitvoering zoals beschreven in deel 1.

► Op welke wijze is afgeweken van de uitvoering zoals beschreven in deel 1, en waarom?

Afwijkingen ten opzichte van deel 1 van de checklist bosbeheer:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

► Indien van de planning is afgeweken vanwege de aanwezigheid van beschermde plant- en/of diersoorten die niet op voorhand bekend waren, is het nodig om de locaties op kaart aan te geven. Is in bijlage een kaart met aanvullende beschermde soorten opgenomen?

Ja   Nee

BEHEERDER:

Datum

.....

Plaats

.....

Naam

.....

Handtekening

.....

AANNEMER:

Datum

.....

Plaats

.....

Naam

.....

Handtekening

.....

Bijlage 3 Goedkeuringsbesluit Gedragscode Natuurbeheer

Vereniging van Bos- en natuurterreineigenaren (VBNE)
T.a.v. mevrouw dr. ir. E.E.M. Verbij
Princenhof Park 9
3972 NG DRIEBERGEN RIJSENBURG

Datum 19 dec 2016
betreft Goedkeuringsbesluit Gedragscode Natuurbeheer

Geachte mevrouw Verbij,

Naar aanleiding van uw brief van 27 november 2015 waarin u mij, in het kader van de Flora- en faunawet, de 'Gedragscode Natuurbeheer' aanbiedt met het verzoek deze goed te keuren, deel ik u het volgende mee.

Hierbij ontvangt u het goedkeuringsbesluit voor de door u opgestelde gedragscode. Dit goedkeuringsbesluit dient als bijlage aan de gedragscode te worden toegevoegd.

Zienswijzen

Het ontwerp van deze beschikking heeft vanaf 1 maart 2016 gedurende zes weken ter inzage gelegen. Er is een zienswijze ingediend door Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe. De ingediende zienswijze heeft geen aanleiding gegeven om goedkeuring aan de *Gedragscode Natuurbeheer* te onthouden, maar heeft wel tot enige aanpassingen in het goedkeuringsbesluit geleid. De Indiener van de zienswijze is per brief op de hoogte gebracht van de reactie op de zienswijze.

Wettelijk kader

Beschermde soorten

De plantensoorten waarvoor de gedragscode is opgesteld, zijn beschermde inheemse plantensoorten als bedoeld in artikel 3, lid 1, van de Flora- en faunawet. De diersoorten waarvoor de gedragscode is opgesteld zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1 en 2, van de Flora- en faunawet.

Verbodsbepalingen

In artikel 8 van de Flora- en faunawet zijn de verboden ten aanzien van Inheemse plantensoorten opgenomen. In de artikelen 9 tot en met 12 van de Flora- en faunawet staan de verboden ten aanzien van inheemse diersoorten genoemd.

Vrijstelling

Op grond van artikel 75, lid 1, van de Flora- en faunawet kan bij of krachtens een algemene maatregel van bestuur onder andere vrijstelling worden verleend van de verboden bedoeld in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet.

Vrijstelling op basis van een gedragscode

Op grond van artikel 16b, lid 1, sub a, van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet (hierna te noemen: het Besluit) gelden de verboden, bedoeld in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet niet bij de uitvoering van werkzaamheden in het kader van natuurbeheer, mits de werkzaamheden plaatsvinden overeenkomstig een door de staatssecretaris¹ van Economische Zaken (EZ) goedgekeurde gedragscode.

Uitzondering(en) op de vrijstelling op basis van de gedragscode

Op grond van artikel 16b, lid 4, van het Besluit geldt de vrijstelling voor de verboden bedoeld in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet niet voor beschermde soorten genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn, voor vogels en voor soorten genoemd in bijlage 1 van het Besluit, indien er werkzaamheden uitgevoerd worden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Goedkeuring gedragscode

Een gedragscode wordt conform artikel 16c, lid 1, van het Besluit slechts goedgekeurd indien hierin een wijze van uitvoering van werkzaamheden is beschreven, waarmee afdoende gewaarborgd is dat ten aanzien van beschermde soorten:

- geen benutting of economisch gewin plaatsvindt;
- zorgvuldig wordt gehandeld.

Zorgvuldig handelen houdt in dat van de in de gedragscode beschreven werkzaamheden geen wezenlijke invloed uitgaat op beschermde soorten en voorafgaand en tijdens de werkzaamheden in redelijkheid alles wordt verricht of gelaten wat nodig is om schade aan beschermde diersoorten te voorkomen.

¹ Krachtens de wettekst is de minister bevoegd tot het goedkeuren van een gedragscode op grond van artikel 16b Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (Stb. 2000, 525), laatstelijk gewijzigd Stb. 2012, 615. Op basis van de portefeuilleverdeling tussen de minister van EZ en de staatssecretaris van EZ is deze bevoegdheid belegd bij de staatssecretaris.

Overwegingen

Reikwijdte van de gedragscode

Soorten

In bijlage 1 (wettelijk kader) van de gedragscode wordt de reikwijdte ervan vastgesteld voor wat betreft 'natuurbeheer': tabel 2-soorten, tabel 3-soorten en vogels.

Werkzaamheden

In hoofdstuk 8 van de gedragscode worden de werkzaamheden genoemd die onder 'natuurbeheer' begrepen dienen te worden.

1. Begrazen van natuurterreinen;
2. Omzagen en afzetten van houtige beplantingen;
3. Plaggen, choppen, maaien en strooisel vegen van heide;
4. Branden van heide;
5. Beheer van weidevogelgrasland;
6. Beheer van bijzondere gras- en hooilanden;
7. Maaien van rietland;
8. Schonen en baggeren van poelen en waterlopen;
9. Akkerwerkzaamheden; en
10. Onderhoud van gebouwen en bouwwerken.

Mits het hierbij gaat om werkzaamheden die steeds gericht zijn op instandhouding en/of versterking van het bestaande natuurdoeltype zijn deze werkzaamheden naar mijn oordeel te vatten onder het belang 'natuurbeheer' in artikel 16b, lid 1, onder a, van het Besluit.

Naar mijn overtuiging passen de genoemde werkzaamheden binnen de afwijkingsgronden genoemd in artikel 16 van de Habitatrictlijn, conform de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 21 januari 2009. Op grond van deze uitspraak kan ontheffing, of in het verlengde daarvan, vrijstelling, voor soorten genoemd in Bijlage IV van de Habitatrictlijn alleen verleend worden, indien één van de in artikel 16 van de Habitatrictlijn genoemde afwijkingsgronden van toepassing is. De in de gedragscode Natuurbeheer genoemde werkzaamheden worden uitgevoerd ter bescherming van wilde flora en fauna en de instandhouding van natuurlijke habitats. Op grond hiervan biedt de Habitatrictlijn naar mijn mening ruimte om van de verbodsbepalingen af te wijken en kan voor de in deze gedragscode opgenomen activiteiten onverkort de in artikel 16b, lid 1, sub a, van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet geregeld vrijstelling, van de verboden genoemd in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet gelden.

Verantwoordelijkheid

De gedragscode is opgesteld ten behoeve van professionele organisaties die zich bezig houden met natuurbeheer. Dit natuurbeheer is gebaseerd op de (statutaire) doelstellingen van zulke organisaties en begint met het maken van consistente en landschaps-ecologisch verantwoorde keuzes over de natuurdoelen voor een gebied. In het verlengde van die doelen zal de beheerder keuzes maken over de uit te voeren maatregelen. Voor zover het daarbij gaat om regulier beheer, zal de beheerder in het algemeen gaan werken volgens deze gedragscode. De verantwoordelijkheden worden geregeld in hoofdstuk 7, onder paragraaf 3 van de gedragscode.

Calamiteiten

In hoofdstuk 5 van de gedragscode wordt aangegeven dat bij het optreden van calamiteiten zoveel mogelijk gewerkt zal wor-

den volgens de gedragscode. Waar mogelijk wordt het advies ingewonnen van een ecologisch deskundige.

Documentatie van de toepassing van de gedragscode

De toepassing van de gedragscode moet goed gedocumenteerd worden. In de gedragscode is voorzien in de wijze waarop dit moet gebeuren.

Inventarisatie

Wijze van inventariseren en deskundigheid

Hoofdstuk 7, paragraaf 1 van de gedragscode is gewijd aan het inventariseren van natuurwaarden. Wanneer al betrouwbare, gebiedsdekkende informatie voorhanden is over de aanwezigheid van zwaarder beschermde soorten (tabel 3- soorten en vogels) in het terrein alsmede van de vaste rust- en verblijfplaatsen van die soorten, dan hoeft geen (nieuwe) inventarisatie te worden gedaan. Trendtellingen, voortkomend uit een langjarig structureel monitoringsprogramma van flora en fauna, zijn hiervan een voorbeeld. Deze programma's zorgen er immers voor dat alle soorten om de zoveel jaar worden gemonitord. Voorwaarde hierbij is dat zowel de systematiek als de resultaten goed gedocumenteerd zijn. Deze gegevens kunnen op verzoek getoond worden bij eventuele controles.

Ten aanzien van zwaarder beschermde soorten die jaarrond gebruik maken van hetzelfde nest (categorie 1 tot en met 4 van de lijst van jaarrond beschermde vogelnesten) of van een beperkt netwerk van verblijfplaatsen, dient de beheerder vóór aanvang van de natuurwerkzaamheden de projectlocatie door een deskundige te laten onderzoeken op dergelijke nesten en verblijfplaatsen. Een definitie van 'deskundige' staat vermeld in hoofdstuk 6 van de gedragscode.

Checklist

De gedragscode bevat een checklist met soorten waar een inventarisatie zich op zou moeten richten. De lijst met soorten is opgenomen in bijlage 2 van de gedragscode.

Duur geldigheid gegevens

In de gedragscode is aangegeven dat inventarisatiegegevens voldoende actueel dienen te zijn en in ieder geval niet ouder mogen zijn dan vijf jaar, aansluitend bij de frequentie van de gegevensverzameling in het kader van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL). In geval een beheerder gebruik maakt van gegevens, voortkomend uit een langjarig structureel monitoringsprogramma van flora en fauna, kunnen deze gegevens ouder zijn dan vijf jaar. De trend van aanwezige soorten in een gebied is dan voor handen.

Voorzorgsmaatregelen

Wezenlijk negatieve invloed

Met een gedragscode dient door middel van zorgvuldig handelen een wezenlijk negatieve invloed op beschermde soorten te worden voorkomen. Het is de verantwoordelijkheid van de gebruiker van de gedragscode om bij elk project te beoordelen of er sprake is van een wezenlijk negatieve invloed op beschermde soorten. Of er sprake is van een wezenlijk negatieve invloed vergt een beoordeling van geval tot geval. Omdat een gedragscode juist bedoeld is om gebruikt te kunnen worden in meer gevallen, dient in de gedragscode aangegeven te worden hoe bij elk individueel project beoordeeld wordt of er sprake is van wezenlijk negatieve invloed op beschermde soorten.

In de gedragscode is hierin voorzien, doordat vóór aanvang van de werkzaamheden de Checklist Natuurbeheer moet worden ingevuld. Hierin staat aangegeven welke werkzaamheden worden uitgevoerd, of er voorzorgsmaatregelen genomen moeten worden en zo ja welke. Dit wordt vervolgens nader ingevuld. Ook worden hierin afspraken rondom de planning en uitvoering vastgelegd. Het personeel krijgt van de aannemer of beheerder ook een kopie van de Checklist en er wordt voor gezorgd dat deze ook op de werkplek aanwezig is. Daarnaast wordt het personeel ook geïnstrueerd om ook niet gemarkeerde elementen te sparen of te ontzien.

Mitigerende maatregelen

In de gedragscode zijn voorzorgsmaatregelen opgenomen om (risico op) schade aan beschermde soorten te minimaliseren. Deze voorzorgsmaatregelen zijn opgenomen in hoofdstuk 8, paragrafen 1 tot en met 10. Daarnaast wordt in hoofdstuk 7 onder punt 5 aandacht besteed aan de vraag wat te doen bij onvoorziene natuurwaarden tijdens werkzaamheden.

In hoofdstuk 8, paragraaf 8 wordt met betrekking tot de activiteit 'schonen en baggeren van poelen en waterlopen' een verwijzing gemaakt naar de gedragscode van de Unie van Waterschappen.

Met betrekking tot deze maatregelen is de inhoud van mijn desbetreffende goedkeuringsbesluit van 6 februari 2012 van toepassing. Op de bepalingen van de gedragscode van de Unie van Waterschappen wordt een uitzondering gemaakt voor 'rietlanden'.

De voorzorgsmaatregelen in de gedragscode zijn minimumnormen voor zorgvuldig handelen, waar de gebruiker van de gedragscode zich in ieder geval aan moet houden. Waar in de gedragscode echter staat "zo veel mogelijk", "in redelijkheid" of "in beginsel", beschouw ik de daar beschreven voorzorgsmaatregel als de concreet- zonder enig voorbehoud - na te leven gedragsregel.

Er wordt in de gedragscode alleen gesproken van soortgroepen. Het spreekt vanzelf dat binnen elke soortgroep iedere soort zijn eigen specifieke eisen stelt, waarop maatregelen moeten worden afgestemd. Deze voorzorgsmaatregelen dienen gericht te zijn op de gunstige staat van instandhouding van deze soorten.

Ecologisch werkprotocol

De mitigerende maatregelen moeten in een ecologisch werkprotocol zijn opgenomen. Dit ecologisch werkprotocol dient op de locatie aanwezig te zijn en bekend te zijn onder werknemers die betrokken zijn bij de werkzaamheden. Werkzaamheden dienen conform dit protocol uitgevoerd te worden. In de gedragscode is hierin voorzien. In deze gedragscode wordt voor het ecologisch werkprotocol de term 'checklist natuurbeheer' gebruikt. Dit formulier is opgenomen in bijlage 3 van deze gedragscode.

Natuurkalender

In de gedragscode wordt gebruik gemaakt van (natuur)kalenders. Ik wil benadrukken dat een natuurkalender een hulpmiddel is voor de planning van werkzaamheden, ten behoeve van het minimaliseren van eventuele verstoring van flora

en fauna. De aangegeven gunstige en ongunstige perioden staan daarom niet vast, maar zijn richtlijnen. Actieve perioden van bepaalde soorten kunnen verschillen. De natuurkalenders kunnen daarom slechts een indicatie geven.

Vogels

Ten aanzien van vogels dient u gedurende de werkzaamheden rekening te houden met het broedseizoen. Ik wijs u erop dat voor het broedseizoen geen standaardperiode wordt gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aan de orde is, ongeacht de periode. Voorts wijs ik u erop dat verblijfplaatsen van vogels die hun nestplaats en de directe omgeving daarvan het hele jaar als vaste rust- en verblijfplaats gebruiken, jaarrond zijn beschermd.

Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert jaar in jaar uit terug naar hetzelfde nest. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Dergelijke nesten voor éénmalig gebruik genieten de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet slechts gedurende de periode dat deze nesten in gebruik zijn. Als wordt gewerkt buiten het broedseizoen of maatregelen worden getroffen die moeten voorkomen dat vogels zich gedurende het broedseizoen op de bouwplaats vestigen, is voor deze soorten geen ontheffing nodig.

Om rekening te kunnen houden met de actuele gevoelige perioden van soorten die voorkomen in het werkgebied, verzoek ik u om een deskundige te betrekken bij de planning en uitvoering van de werkzaamheden.

Beoordeling

Benutting of economisch gewin

Naar mijn oordeel vindt er bij de werkzaamheden die genoemd worden in de gedragscode geen benutting of economisch gewin plaats ten aanzien van beschermde soorten.

Zorgvuldig handelen

Naar mijn oordeel wordt door het nemen van de in de gedragscode genoemde voorzorgsmaatregelen zorgvuldig gehandeld. Er wordt op passende wijze gewaarborgd dat wezenlijk negatieve invloed op beschermde soorten wordt voorkomen.

Gunstige staat van instandhouding en andere bevredigende oplossing

In het kader van de goedkeuring van de gedragscode is aan de orde of er zorgvuldig wordt gehandeld en of er geen benutting of economisch gewin plaatsvindt ten aanzien van beschermde soorten. Bij een correcte naleving van de gedragscode is gewaarborgd dat de betreffende maatregelen geen wezenlijke invloed kunnen hebben op soorten. De gebruiker van de gedragscode maakt immers ter zake een beoordeling door invulling van de checklist. Vervolgens worden de voorzorgsmaatregelen daarop afgestemd.

De gunstige staat van instandhouding van de soorten wordt daarmee gewaarborgd. In de fase van planning van werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de vraag of er een andere bevredigende oplossing bestaat voor de werkzaamheden. Ik verzoek u dan ook om dit aspect in een vroeg stadium van de planvorming te beoordelen en om de besluitvorming hieromtrent te documenteren.

Zorgplicht

Ik wil u er op wijzen dat voor alle soorten de zorgplicht ex artikel 2 van de Flora en faunawet geldt. Deze zorgplicht is van toepassing op zowel beschermde als onbeschermde dier- en plantensoorten, ongeacht vrijstelling op grond van een goedgekeurde gedragscode. De zorgplicht schrijft voor dat u zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan dier- en plantensoorten voorkomt en, voor zover dat niet mogelijk is, aangerichte schade herstelt.

Conclusie

Gezien bovenstaande overwegingen en met inachtneming van de aanvullingen en aanpassingen, ben ik van mening dat de gedragscode een werkwijze voorschrijft die voldoet aan de vereisten in artikel 16c van het Besluit.

Derhalve keur ik op grond van artikel 16b, lid 2, onderdeel b van het Besluit de Gedragscode Natuurbeheer goed.

Beperkingen van de gedragscode

De vrijstelling op basis van deze goedkeuring geldt overigens alleen voor die werkzaamheden en die soorten waarvoor in de gedragscode voorzorgsmaatregelen zijn opgenomen.

Als u voor het uitvoeren van uw maatregelen beschermde planten en dieren moet verplaatsen is dat geen overtreding van artikel 13, lid 1, van de Flora- en faunawet. Het is namelijk niet uw bedoeling de soorten (definitief) aan de natuur te onttrekken. Het is toegestaan om soorten te verplaatsen uit de directe gevarenszone naar een vergelijkbare habitat in de directe omgeving. Het vangen en verplaatsen moet gebeuren binnen de daarvoor benodigde tijd. Voorwaarde is dat u de beschermde planten en dieren in één keer verplaatst, zonder onnodig oponthoud. Voor het tijdelijk ergens anders onderbrengen van dieren of planten heeft u wel ontheffing nodig, omdat de soorten dan niet direct worden vrijgelaten in de omgeving.

De zorgplicht van artikel 2 van de Flora- en faunawet is in dergelijke gevallen wel van toepassing. Het verplaatsen moet dan ook gebeuren buiten de kwetsbare perioden van de betreffende soort.

Omdat de beschermde planten en dieren worden teruggeplaatst binnen de directe omgeving van hun verspreidingsgebied, is ook ontheffing van artikel 14 van de Flora- en faunawet niet aan de orde. Het betreft hier geen uitzetten van planten of dieren in de zin van de wet.

Vleermuizen, muizen en vogels mogen nadrukkelijk niet gevangen, dan wel verplaatst worden. Dit houdt verband met de stressgevoeligheid van deze dieren. Bij het vangen kunnen ze makkelijk door stress overlijden.

Een goedgekeurde gedragscode op grond van de Flora- en faunawet treedt niet in de plaats van een passende beoordeling met betrekking tot de instandhouding van habitats (gebiedsaspect) die mogelijk aan de orde is indien de voorgenomen werkzaamheden plaats vinden in of in de nabijheid van een Habitatrictlijngebied of een Vogelrichtlijngebied. Ook is een goedgekeurde gedragscode geen indicatie voor de uitkomst van een eventuele toets Vogelrichtlijn en/of Habitatrictlijn. Het soortenaspect - inclusief bijlage IV van de

Habitatrictlijn - is een onderwerp van de Flora- en faunawet, terwijl het gebiedsaspect expliciet aan de orde is bij de passende beoordeling conform Vogelrichtlijn en Habitatrictlijn. Het gebiedsaspect van voornoemde Europese richtlijnen is geregeld in de Natuurbeschermingswet 1998. Het bevoegde gezag voor het aanvragen van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 is Gedeputeerde Staten van de provincie waar het project wordt uitgevoerd.

Duur geldigheid van de gedragscode en evaluatie

De goedkeuring geldt voor een periode van vijf jaar. Op basis van een door de Vereniging van Bos- en Natuurterreinen genaren uitgevoerde evaluatie van de doeltreffendheid en werkbaarheid van de gedragscode, zal de staatssecretaris van Economische Zaken na die periode een besluit nemen over verlenging van de goedkeuring.

Vanuit ecologisch perspectief is vooral de vraag relevant of de uitgevoerde maatregelen het gewenste effect gehad hebben op de beschermde soorten. U dient daarom de populatie(s) van de beschermde soorten en de effectiviteit van de uitgevoerde maatregelen te laten monitoren door een deskundige.

Op grond van artikel 16c, lid 2, van het Besluit kan het goedkeuringsbesluit worden ingetrokken indien naar het oordeel van de staatssecretaris van Economische Zaken de instandhouding van de soorten, bedoeld in artikel 16b, lid 2, onderdeel b, of de trend in de staat van instandhouding van deze soorten daartoe noodzaakt.

Beroepschrift

Binnen zes weken na de dag waarop dit besluit is gepubliceerd kunnen belanghebbenden een beroepschrift indienen bij de sector bestuursrecht van de rechtbank binnen het rechtsgebied waarvan de indiener van het beroepschrift zijn woonplaats in Nederland heeft.

Hoogachtend

Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken

